

Celoživotní zájem o jednoho konkrétního Čecha

Začnu odpovědí na otázku, která je mi často pokládána, a sice co mě, Američana, přimělo k tomu, abych trvale přesídlil do Čech.

TEXT — DAVID BEVERIDGE

Mnohdy se předpokládá, a dokonce jsem byl v jednom novinovém rozhovoru nesprávně citován ve smyslu, že nemám rád Ameriku. Není tomu tak. Důvodů, proč jsem zde, je více, ale především mě sem přivedla láska a celoživotní zájem o jednoho konkrétního Čecha, Antonína Dvořáka.

Dvořákovu hudbu jsem snad musel potkat někdy během dětství, ale nevzpomínám si na to. Otec i matka byli oba amatérští hudebníci. Matka hrála na klavír, otec (jen předtím, než jsem se narodil) na housle a trochu i dirigoval. Já jsem začal hrát na klavír asi ve věku šesti nebo sedmi let, potom na střední škole jsem přešel na varhany. Na střední škole jsme měli výborného sbormistra a vzpomínám si nejvíce na to, jak jsme zpívali překrásnou hudbu Mozarta a Brahmsa. To vše bylo na předměstí Toleda ve státě Ohio – města velikosti asi takového Brna – ale do města jsme příliš často nejezdili.

Že se budu věnovat hudbě profesionálně, jsem se rozhodl až v roce 1971 po prvních dvou letech studia na vysoké škole. Tou byla nejprve malá Swarthmore College, kousek od Filadelfie. Potom jsem se přestěhoval na University of Colorado, jednak protože miluji hory, jednak protože měli velkou a poměrně respektovanou hudební školu. Před nástupem na univerzitu jsem byl v létě 1971 žákem na hudební škole v coloradském Aspenu, kde jsem měl také první památný zážitek s Dvořákem. Ne, nešlo o Slovanské tance, ani o Novosvětskou, ale o Sedmou symfonii – byl to koncert ve velkém stanu! – a řekl jsem

David Beveridge

si – to bude opravdu dílo na nejvyšší úrovni, s kterým se musím blíže seznámit.

Tehdy mým hlavním záměrem v hudebních studiích byla kompozice, ale zjistil jsem, že od skladatele „vážné hudby“ se čeká hudba, kterou jsem považoval za ošklivou, chaotickou a nesmyslnou. (Dnes by to neplatilo zdaleka tolik, jako tenkrát.) Rozhodl jsem se, že se budu věnovat hudebním dějinám. Tím jsem se začal také věnovat systematictěji Dvořákovi. Zjistil jsem k svému překvapení, že v amerických učebnicích byl považován za skladatele druhého řádu,

jehož hlavní význam tkvěl v národním koloritu. (I v tomto případě se situace už změnila od té doby, sice k lepšímu, nicméně člověk každou chvíli potkává dozvuky starých představ.)

Jelikož jsem věděl, že abych měl šanci najít slušnou práci jako hudební historik, budu muset získat magisterský a doktorský titul na opravdu renomované univerzitě, přestěhoval jsem se do kalifornského Berkeley. V létě ještě před nástupem na univerzitu jsem získal skvělého kamaráda Larryho Archbolda, který už absolvoval bakalářské studium v muzikologii

Rada akademiků Ceny Antonína Dvořáka

na tamější University of California a stal se mým spolužákem. Šokoval mě radou, abych mezi učiteli na univerzitě nedával najevo svůj velký zájem o Dvořáka! Že bych tím snížil jejich mínění o mně! Takové rady neumím ani trochu poslouchat. Na večírku, který uspořádalo hudební oddělení pro nové postgraduální studenty jsem o svém zájmu řekl Josefu Kermanovi, členu učitelského sboru a tehdy jednomu z nejuznávanějších muzikologů v Americe (od té doby zesnulému). On: „Oh, Dvořák is a nice composer.“ Zní to neškodně? V tom slovu „nice“ sice není nic přímo špatného, naopak. Ale tím je také silně naznačeno, že Dvořák není *velký* skladatel. Nikdo by neřekl o Bachovi nebo Mozartovi nebo Beethovenovi – ani třeba o Verdim by američtí muzikologové neřekli, že jde o „nice composer“. Měl jsem před sebou velký boj, abych přesvědčil profesory, že můžu napsat disertační práci o Dvořákovi. Téma „The Harmony of Antonín Dvořák“ odmítli – prý Dvořákova harmonie není dostatečně zajímavá (jako by o Dvořákově harmonii něco věděli). Nakonec schválili téma i dokončenou disertační práci (1980) o Dvořákových sonátových formách – s tím, že jsem ve svém pojednání o některých dílech musel trochu zkrotit své nadšení, hledat nějaké nedostatky.

***Když přednáším
Američanům
o české hudbě
a zpívám českou
hymnu, málokdy
se dostanu do
konce, aniž by se
mi zatřásl hlas
dojetím.***

Mezitím jsem v roce 1976 navštívil poprvé Prahu a okamžitě se do města zamiloval. Seznámil jsem se tenkrát i s Jarmilem Burghausem, člověkem, který mi dlouhodobě nesmírně pomáhal a kterého jsem velmi obdivoval pro jeho práci i jako člověka. Tehdy jsem se také začal učit česky, získal jsem však jen základní znalosti.

Nějaké to uplatnění jako učitel hudebních dějin jsem na amerických vysokých školách opravdu našel. Nejlepší místa – na Oberlin College a Indiana University – jsem měl bohužel jen krátkodobě, nahradil jsem někoho, který měl na semestr nebo rok „sabbatical“

foto © Petra Hajská

a pak se vrátil. Nakonec jsem strávil deset let na University of New Orleans – v městě kulturně velmi bohatém a zajímavém, historickém a místy velmi krásném a měl jsem tam báječné kamarády. Bohužel na univerzitě studenti neprojevili zájem, aby se něco učili. A nebyl skoro žádný čas na Dvořáka – musel jsem učit (nebo spíš se snažit učit, když se studenti neučili) celé hudební dějiny a všechny žánry vážné hudby – i trochu jazz. Velmi povzbuzující však bylo dvojité pozvání na konference v Praze v roce 1983 (o Dvořákově a o Mozartovi) a opět v roce 1984. Roku 1988 mě pak pozval Michael Beckerman do amerického města St. Louis, na konferenci a festival věnovaný Leoši Janáčkově, což se mi stalo velkou inspirací. V New Orleansu jsem uspořádal v roce 1991 obdobný dvořákovský festival na oslavu 150 let od jeho narození a spolu s kolegou „dvořákologem“ Alanem Houtschensem a jeho manželkou Lucindou souběžnou konferenci, na kterou jsme pozvali mnoho kolegů z různých zemí, nejvíce z Česka. Mezitím v říjnu 1989 a v červenci 1990, s podporou AV ČR a Českého hudebního fondu, jsem byl opět v Praze a studoval jsem Dvořákovy skici. V květnu 1991, po konferenci v New Orleansu, jsem byl už zase v Praze jako host Radoslava Kvapila a jeho milé, už zesnulé ženy Evy, a z Prahy pak jsem odjel na dvořákovskou konferenci v Saarbrückenu.

Velkým mezníkem v mém životě se stal rok 1993, kdy jsem získal stipendium od americké vládní organizace International Research and Exchanges Board, abych bádám

celý rok v Praze za účelem přípravy velké monografie o životě a díle Antonína Dvořáka. Práce mě ohromně bavila. Jak se blížil čas na návrat do New Orleansu, ta představa, že bych zase marnil svůj čas přednášením studentům, kteří neposlouchají, mi byla čím dále tím více odporná. Jitce Ludvové dlužím za ten nápad, že bych mohl snad tady zůstat a žít se – už bez stipendia – jako překladatel. Vyšlo to! Ne hned – byly doby, kdy jsem měl práce málo a musel jsem překládat všelijaké texty pro agentury – texty, které často nebyly pro mě ani trochu zajímavé. Ale neumřel jsem hladem. Můj šéf v New Orleansu mi poskytl neplacené volno jeden další semestr, pak ještě další, ale

konečně mi oznámil, že se musím vrátit teď, nebo nikdy. Bylo to těžké rozhodování. V New Orleansu jsem měl jistotu – měl jsem na univerzitě „tenure“ – tedy mě nemohli nikdy propustit, pokud bych splnil své povinnosti, byť minimálně a snad nikoho nezavraždil. Sebral jsem odvahu a oznámil jsem svůj trvalý odchod. A nikdy jsem toho ani na vteřinu nelitoval. Zatím co jsem měl stipendium v Praze i během roku potom, ucházel jsem se o místa na lepších amerických univerzitách. Neúspěšně – mimo jiné asi kvůli tomu, že univerzity dávaly přednost ženám a rasovým menšinám – to je politika, s kterou souhlasím na částečné odčinění minulých křivd, ale zrovna pro mě představovala překážku.

Dnes jsem tomu vlastně rád! Časem jsem získal více nabídek práce jako překladatel, než jsem stačil přijmout. Přijal jsem jen ty, co se vztahovaly k hudbě, a potom i těch hudebních zakázek bylo tolik, že jsem si mohl vybrat, co přeložit a co odmítnout. Je báječné pracovat na volné noze. A našel jsem si krásné bydlení v klidných Všenorech u Prahy, obklopené přírodou (jak teď píší, vidím z okna na kopce přes údolí Berounky), ale také s rychlým a pohodlným spojením vlakovou dopravou do města – do archivů, na koncerty a opery atd.

Bádání o Dvořákově šlo bohužel do velké míry stranou. Tedy až do roku 2004, kdy během velké dvořákovské konference v Praze mě Hartmut Schick povzbudil v tom, abych se k bádání vrátil, představil

mě vůdčím osobnostem nakladatelství Bärenreiter, kteří projevíli zájem mou práci vydat, a dokonce poskytli finanční pomoc. Požádal jsem o granty a některé z nich jsem také získal, z Čech, ze Spojených států i z Anglie. V průběhu let jsem se postupně věnoval překládání čím dále tím méně a naopak – čím dále tím více bádání, psaní a přednášení o Dvořákově a souvisejících osobnostech, třeba Smetanovi, Fibichovi, Karlu Bendlovi a nejvíce Josefu Hlávce, jeho manželce Zdence a Dvořákové vlastní manželce Anně – o této čtyřce a jejich vzájemných vztazích jsem vydal knihu s podporou Hlávkovy nadace.

Zdá se, že na celém světě je dnes „boom“ s Dvořákem, a tím pádem je poptávka i po mně. Začíná to být s psaním a přednášením o Dvořákově podobně, jako to bylo s překládáním – že nestačím splnit všechny požadavky. Jeden důkaz tohoto „boomu“: v roce 2009 mě pražské Národní divadlo požádalo o text k Rusalce do tištěného programu nové inscenace. Od té doby byla na světě velká spousta nových inscenací Rusalky – díla od skladatele, jehož opery za jeho života a po mnoho desetiletí potom skoro nikdo mimo české země neznal. O některých z těchto inscenací (určitě šlo jen o zlomek) vím kvůli tomu, že mě požádali o použití mého textu v programu – v Londýně, v Bruselu, v Římě a v Soulu.

Pokud se týká přednášení, dostal jsem pozvání mluvit o Dvořákově na festivalu komorní hudby v Kalifornii, pak následovaly přednášky v New Yorku, v Singapuru a letos se chystá v Oregonu. Zdaleka nejčastěji ale přednáším v Čechách, občas na specializovaná dvořákovská témata v češtině, trochu pravidelněji anglicky pro americké vzdělávací zájezdy v Praze. Je radost mluvit o Dvořákově, nebo někdy šířeji o české hudbě vůbec, k posluchačům, kteří (na rozdíl od studentů na univerzitě v New Orleansu) nemají jiný důvod přijít na přednášku než to, že se opravdu chtějí něco dozvědět.

Od roku 2013 pracuji externě pro festival Dvořákova Praha a velmi mě těší, jak podstatné počty návštěvníků festivalu (i když to nejsou zrovna velké davy) projevují zájem se seznámit i s málo známými díly tohoto skladatele (třeba s jeho prvními dvěma operami) a dozvědět se i o podrobnostech jeho vztahů k různým místům

S Antonínem Dvořákem III

v rámci každoroční akce „Po stopách Antonína Dvořáka“.

Udržuji plodné pracovní i přátelské styky s „dvořálogy“ a muzikology s příbuznými specializacemi ve Spojených státech, v Kanadě, v západní Evropě, i v Asii, ale nejvíce samozřejmě v Česku. Víím o tom, jak kolegové někdy mívají problémy ve svých institucích, bývají někdy i problémy s mezilidskými vztahy – a raduji se z toho, že já jsem „mimo“, že takové problémy nemusím řešit a stýkám se rád se všemi. Velmi si navzájem pomáháme.

Často je mi také pokládána otázka, jestli je stále možné objevit něco nového o Dvořákově. Odpovídám s velkým důrazem „ano!“ a jako jeden ze stovek možných příkladů uvádím, že v pozůstalosti Josefa Hlávky jsem nečekané narazil na dvacet sedm neznámých položek Dvořákovy korespondence, včetně čtrnácti dopisů od jeho hlavního nakladatele Fritze Simrocka, které bohatě doplňují porozumění jejich vztahů hlavně v době velké roztržky v roce 1890: až teď vidíme, na co Dvořák tak rozcíleně reagoval.

Zrovna teď dělám svou poslední velkou překladatelskou zakázku – překlady do druhého svazku souborného kritického vydání korespondence Bedřicha Smetany. Jako překladatel jdu do důchodu. Naštěstí mám stále velkou energii, lenošit nehodlám a těším se, že svou velkou (mnohem větší, než jsem si původně představoval) dvořákovskou monografii konečně dotáhnu do konce.

Pokud se týká mé národní příslušnosti, když přednáším Američanům o české hudbě a zpívám českou hymnu, málokdy se dostanu do konce, aniž by se mi zatřásl hlas dojetím. (Často když se procházím českou přírodou, slyším v hlavě „zemský ráj to napohled“ a cítím, že v mnoha ohledech je Česko i „domov můj“.) Pak těm americkým posluchačům musím připomenout to, že stále miluji i Ameriku. A že americká hymna je také krásná. Trochu neštěstí je, že je válečná, ale ta závěrečná slova „the land of the free and the home of the brave“ ve mně stále celkem rezonují. Spojené státy samozřejmě už dávno nejsou ani jediná země svobodných (např. Česko je v některých ohledech svobodnější), ani jediný domov odvážných. Také Amerika v dějinách spáchala i velké hříchy (a ještě dneska někdy spáchává menší), nicméně jsem pyšný na to, že moje rodná země vykonala toho dobrého hodně a že inspirovala nespočet lidí - i Antonína Dvořáka. ✖